

לאחוז שתפלתם תעלה לשורשה בתורת ודאי ולא בתורת חזקת אבות מותרים לשנות מנוסח אבותם לנוסח האריז"ל ואין זה נקרא שנוטש מנהג אבותיו אלא מעלה בקודש כיון שניכר הדבר שאין נוהג בזלזול במנהג אבותיו אלא שרוצה להדר ולהוסיף יותר, בפרט שאין בדורנו חכם שיודע לגלות לנו מיהו משורש י"ב השבטים לכן מעיקרא עדיף טפי שיתפללו בנוסח האריז"ל הנקרא שער השלוש עשרה.

והדין הוא גם לבעלי תשובה שאינם יודעים מה נהגו אבותם או אפילו שיודעים ורוצים להתפלל בנוסח האריז"ל יכולים להתפלל מעיקרא בנוסח הזה מטעם הנז"ל.

ואביא אותך לחדרי כתבי הרב הגדול עוז ומגדול ג"ע החיד"א כפי מ"ש בספרו קשר גודל [סימן י"ב אות ט'] וז"ל: מנהגי שרשי התפלות אין לשנות ממנהג הקדום כי שנים עשרה שנים כנגד שנים עשרה שבטים ותפלות כל אחד עולה בדרך אחד ותפלת נוסח הספרדים עולה בכל אחד משנים עשר השערים עכ"ל.

ועוד עיין בשו"ת יחווה דעת למרן הראש"ל נר"ו [חלק ג' סימן ו'] שהביא עוד

ראיות מפוסקים האחרונים שכך הוא הדין.

הגדיל לכתוב דע"פ האמור אין למי שמתפלל בנוסח האריז"ל [ספרד] לשנות לנוסח אחר כיון שמוריד בקודש לכן המתפלל בנוסח אשכנז או תימן יכול לשנות ממנהג אבותיו לנוסח רבנו האריז"ל אבל המתפלל בנוסח האריז"ל לא יכול לשנות להתפלל בנוסח אשכנז או תימן עיין שם מה שכתב באורך.

ועוד עיין בשו"ת ישכיל עבדי [חלק ד' חלק אורח חיים סימן ג'] שכתב באריכות מאד בענין זה וחתם לסכם דבריו [קס אות י' דף ג' ע"ג] וז"ל: הכלל העולה מדבריו [קס] הרב דברי חיים (קאנאו קס) שמי שנפשו חשקה לתיקון עצמו ואינו יודע להכיר אם שורשו הוא מנוסח אותו מקום יכול לאחוז לכתחילה בנוסח האריז"ל כי הוא דבר השווה לכל נפש.

ואין ראיה מרבתינו הקדמונים שהם היו בקיאים בנפשם כי הם מאותו הנוסח שבמקומם ולא כן בזמנינו זה שאין אתנו יודע עד מה מאיזה שורש הוא שבודאי דראוי לאחוז במנהג האר"י זלה"ה ואין שום חילוק בזה אם מבין סודות העניינים או לא עכ"ל.

סעיף ט'

אם יש ציבור מעורב אשכנזי וספרדי עדיף שיתפלל נוסח ספרדי בפרט שרובם ¹²³⁴⁵⁶⁷א' ככולם ע"פ מנהג בית אל וכו' שסודר בסידור "חקת עולם" שסידרו עיר וקדיש הרב המקובל ר' נסים עיני ז"ל שהיה מרבני המקובלים בית אל והוא סידר הכל ע"פ מנהג ק"ק חסידים בית אל וסו"ת יסכיל ענדי חלק ז' סימן ח' דף ח' ע"א.

נר שלום

עודנו צעיר לימים הוא היה בקי כמעט בכל התלמוד והיה מקובל גדול בקי בזוהר הקדוש ובשמונה שערים להרח"ו. לא הלך לביתו אלא מליל שבת לליל שבת ותמיד היה נמצא בק"ק בית אל לילה ויום ויהי בחצי הלילה אחר שכשגמר שיעור לימודו היה יושב על הארץ ומתפלל באפר ואומר תיקון חצות וישן והוא על מקומו כשינת הסוס ובשעת עמוד השחר היה מנגן בספר תהלים עד הבוקר ת.ג.צ.ב.ה עכ"ל.

מכאן יתבונן הנבון ויחכים החכם שהרב החסיד הנז' שהיה בקי כמעט בכל התלמוד הוא א' מיני רבים מחסידי בית אל המקובלים המופלאים שקודם שהיו בקיאים בחדרי הזוה"ק היו גאוני גדולים בתורת הפשט ושח"ו ב"ם התלמוד ולך נא עיין בספרותם וכגון הרב המקובל רבי שלום עדני שחיבר ספר סוכת שלום פרוש על מסכת בבא קמא ובו שקיל ותרי בדברי הגמ' ובמפרשי הש"ס ומתוך עיון בספר ניכר שליטתו ללא מיצרין במסכתות הש"ס וכן הרב עזריאל אהרון שחיבר ספר כפי אהרון שכולו פלפול מתחילתו עד סופו בהלכות אוה"ח יו"ד אבהע"ז ובהלכות חושן משפט הסבוך.

א) בפרט שרובם ככולם ע"פ מנהג בית אל.

עיין בהקדמה לדברי שלום שכתב שם דמה שהציג שם כמאה מנהגים. אלו המנהגים שעדיין לא התפשטו בקרב ק"ק הספרדים יהי נועם ה' עליהם אולם רבים המה המנהגים שנתפשטו בבתי כנסת בירושלים ומחוצה לה והם נקראים מנהגי ירושלים שרבים מהם הונהגו בתחילה בבית אל ומשם הופץ בקרב בתי הכנסת. וטעם הדבר כי בית מדרש זה היה אבן השואבת שממנו שתו כל העד"רים קודם העליות הגדולות שבאו בהמוניהם מחוץ לארץ.

וזכור לטוב גאון הקבלה איש צדיק וחסיד מוה"ר נסים עיני ז"ל שהיה מראשי חסידי בית אל שתיקן איזן וסידר סידור נוסח ספרד עפ"י מנהגי בית אל. ולך נא ראה מאי קא מסהיד עליה הרב שם טוב גאגין ז"ל בספרו כתר שם טוב [חלק ו' דף 274] וז"ל: וזכורני שאז היה איש חסיד תוארו כמלאך ה' צבאות זקן ונשוא פנים זה שמו רבי נסים עיני ז"ל. (הנה) הרב החסיד הנז' עודנו עומד בזכרוני ותמונתו וסדר הנהגתו. הוא היה יליד בגדד ובא לירושלים לשכון כבוד בארץ הקודש,

וכמעט רוב ספרי חכמי מקובלי בית אל
העוסקים בתורת הנגלה קצתם באו"ח
ורובם בפלפול עצום בחלקו של חושן
משפט שעל ארבעה טורים ודי בזה.
והיאך פעמים שואלים חלק מבני התורה
האם המקובלים היו יודעים ללמוד או
האם הם בקיאים בהלכה ואם היו מביטים
מעט בספרי הפשט של מקובלי בית אל
לא היתה מתעוררת אצלם שאלה תמוהה
כזו כלל ועיקר.

ואמת אגיד כי שמעתי עדות נאמנה
מפי המקובל הגדול חכם מנצור בן
שמעון זלה"ה כי ראה כמה מן המקובלים
בירושלים בדור הקודם שזכו לעיין בעומק
חכמת הנסתר בפלפול גדול וקנו את
התורה הזאת בקנין גמור יותר מאשר
בתורת הפשט. ונראה דפשוט דלא ח"ו
שלא ידעו ולא עסקו תדיר בדברי הש"ס
והפוסקים אלא שהצליחו והשיגו בתורת
הנסתר יותר וזה פשוט.

סעיף ה'

טוב לאדם לדור בבית שיש בו חלונות א' פתוחות לשמים כדי שבכל עת רגע ישא עיניו אל השמים כדי להסתכל בהם ודבר זה מחכים נותן בו יראה וקדושה [סידור הרש"ט כח"י ח"א דף 147].

נר שלום

ונלע"ד דהיא הצעת פשרה בין הדעות החלוקות ועיין למהרש"א שם ונמצא ע"פ זה דמימרת הגמ' שלנו [נכרסות] כפי שיטת רש"י מוקשית מכאן דהא מכאן משמע שאין להסתכל למעלה בשעת תפלת שמו"ע ומהגמ' אצלינו וכפי הסדר של רש"י משמע שיש להסתכל כיון שהסתכלות זאת מביאה את האדם להכנע ולכיוון ליבו יותר.

ומעתה מוכן מדוע לא פירש רבנו יונה כך. ועיין לטור [סימן ז'] שהעמיד פסק דינו עפ"י שיטת רש"י. והרב"י [סימן ז'] הביא בשם רבו מהר"י אבוהב ז"ל שהרגיש בקושיא זו, ותירץ שמה שכתב שיסתכל כלפי שמים אינו רוצה לומר שיהיו עיניו תלויות למעלה כל זמן התפילה אלא שעל דרך העברה אם יסתכל כלפי שמים יכנע לבבו עכ"ל. ולא אוכל להתאפק שלא להעלות על הכתב קושית מהרש"א בגמ' יבמות [טס] ונלע"ד שדבריו מכוונים עפ"י הזהה"ק וז"ל: וקצת קשה דהכא [הייט דנמי רני] ישמעאל דנמי יוסי צנח' ינחות] מסיק ליבו למעלה [ונגמ' נרסות] בפרק תפילת השחר [דף ז' ע"א] שנינו במתפלל שיכוין ליבו כנגד בית קדשי הקדשים וולכאורה קשה להדלי. ומתקן: ואפשר לפרש כנגד בית קדשי הקדשים למעלה כמ"ש ביהמ"ק שלמעלה מכוון כנגד ביהמ"ק שלמטה ולא משמע כן שם בגמ' [סארי כתוב סס להדיא:] היה עומד בחוצה לארץ יכוין

(א) שיש בו חלונות פתוחות. איתא בגמ' ברכות [דף לא ע"א] אמר רבי חייא בר אבא לעולם יתפלל אדם בבית שיש בו חלונות שנאמר וכוין פתיחן ליה ע"כ.

וכן הוא [סס דף ל"ד ע"ב] ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות שנאמר וכוין פתיחן ליה בעליתיה (לקבל) נגד ירושלים ע"כ.

ופרש"י - חלונות: שגורמין לו שיכוין ליבו שהוא מסתכל כלפי שמים ולבו נכנע ע"כ. ורבנו יונה [על הר"ף דף כ"ד ע"ב] פירש וז"ל: אפשר לומר שהטעם הוא מפני שע"י ראיית האור תתיישב דעתו יותר ויוכל לכוין כראוי עכ"ל.

וצריך להבין מדוע פירש רבנו יונה אחרת מפרש"י ונראה שהוקשה לו מהגמ' יבמות [דף ק"ה ע"ב] דרבי חייא ורבי שמעון הוו יתבי, פתח חד מנייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה [נזמן התפילה] שנאמר והיו עיני וליבי שם כל הימים [ופרש"י: עיניו למטה כלפי ארץ ישראל משום דשכינה הקס קיימא דכתיב והיו עיני ולבי שם] וחד אמר עיניו למעלה שנאמר נישא לבבנו אל כפיים. אדהכי אתא רבי ישמעאל ברבי יוסי לגבייהו אמר להו במאי עסיקתו אמרו ליה בתפילה, אמר להו כך אמר אבא המתפלל צריך שיתן עיניו למטה וליבו למעלה כדי שיתקיימו שני מקראות הללו ע"כ.

נר שלום

ליבו כנגד ארץ ישראל יכוין ליבו וכו' ומשמע שצריך לטין וללדד עצמו ממע לכיוון ארץ ישראל ודו"ק [והחזק הנתן עכ"ל].

ונלע"ד לא קשה מידי ואפשר לתרץ דכל המימרות אמת על פי מה שכתוב בספרים הקדושים באופן שידוע כי המתפללים בארץ ישראל כל תפילותם נכרכות זו בזו ובאות עד מקום המקדש וממקום המקדש עולות לבית המקדש העליון ואם כן נמצא שמצד המציאות ב' המימרות צריכות זו לזו ובמציאות שניהם קיימות באופן דאזה"נ שיש לצדד פניו לכיוון ארץ ישראל או ירושלים מ"מ בלבו גם יכוין שתפלות אלו אחר שמגיעות לביהמ"ק עולות משם לביהמ"ק העליון באופן שב' הברייתות משלימות זו את זו וצריך למעבד כוונת תרומיהו.

ונהדרר לאתרינ ונאמר דיש לדקדק מדברי הגמ' ברכות [סס] שאין הכוונה שיש להתפלל בבית כנסת שיש לה חלונות שהרי לא מוזכר זה בדברי רבי חייא שאמר לעולם יתפלל אדם "בבית" ולא כתב בבית כנסת ומשמע דקאי על היחיד ולא על הציבור. ובפרט שיליף רבי חייא מההוא עובדא דדניאל [שזוע המעשה שזעאי המלך חפשו להעליל עליהם על דניאל ולהפליגו ולא מצאו בו שום של אשמה והחליטו להקסם בו ע"י חקיקת חוק שאסור לנקש קום נקשה ותחניה לבד מאלו המלך דרוש והגה מצאו שדניאל בכל יום ג' פעמים צום עולה לעליית ביתו ששם היו חלונות העומדים ומטונים כנגד ירושלים וראוהו טרע ומשתחוה ומתפלל לה' אלהיו כמ"ס כל זה בדניאל פרק ו' ע"פ].

ואם כנים דברינו א"כ אין מימרת רבי חייא נוגעת כלל בתפילת הציבור לחייב להצריך להיות עם חלונות.

אולם מצי למפרך האי סברא ולומר דרבי חייא לאו דווקא יליף להא מדכתיב בדניאל וכוין פתיחן ליה בעליתיה כמ"ס בגמ' ברכות אלא מההיא המוזכרת

במסכת ערובין [דף כ"א ע"א] וז"ל: אמר ליה רב חסדא למרי בריה דרב הונא בריה דרב ירמיה בר אבא אתיתו מברנש לבי כנישתא דדניאל דהוא תלתא פרסי בשבתא? וכו' ע"כ. ופירש"י - כנישתא דדניאל: שמעתי שאומרים עליכם שאתם באין מברניש לבי כנישתא דדניאל בשבת מקום שהיה בבבל [דוק שלא כתב רש"י שאלו ביתו אלא נקט כלשון "מקום"] ששם היה מתפלל דניאל דכתיב וכוין פתיחן ליה בעליתיה ע"כ. ונמצאנו דאין חייב לומר דדניאל התפלל ביחיד ויתכן דמכאן משמע שיש לבנות בית כנסת עם חלונות כנז"ל.

והרמב"ם בהלכות תפילה [פרק ה' הלכה ו'] וז"ל: תקון המקום כיצד יעמוד במקום גמוך ויחזיר פניו לכותל. וצריך לפתוח חלונות או פתחים כנגד ירושלים כדי להתפלל כנגדן שנאמר וכוין פתיחן ליה בעליתיה וגו' עכ"ל.

ומלשוננו הטהור אתה למד ב' דברים שכיון שדבריו באו סתומים נמצא שלא חילק בין בית כנסת לבין בית פרטי ולעולם היכן שמתפלל צריך שיהיו פתחים לכיוון ירושלים עוד משמע שאין ערך לפתחים שאינם פתוחים לכיוון ירושלים מ"מ המחפש בדברי הרמב"ם ימצא בשו"ת פאר הדור [סימן רמ"א] שהשיב לשואליו לחלק בין בית של יחיד לבין ביכנ"ס וז"ל: בתי כנסיות והמקומות המיוחדים לתפלת הציבור אין צריך בהם חלונות וא"ה א"כ דברים אלו מוקשים שהרי סוף סוף כגמ' יבמות איתא נח אפיכא ועל זה משיב לפסוק [הדין] אמנם דברי רבי חנינא [וגירסת הא"ס] שלטו רני חיאל ביחיד שמתפלל בביתו כמו שהיה מתפלל דניאל ע"ה. ומעשה טעם הטעם שיתפלל בכוונה כאילו חלון פתוח לאויר והוא עומד כנגד ירושלים ולא יפסיק לו שום גדר ושום דבר דכוונתו במימרת חלונות שיפסיק וירחיק

נר שלום

חזר וסתם במשנה תורה לטעם שכתב לעיל. ודבריו לא כל כך נהירים לי ונלע"ד באוקימתא שהעמדנו הכל הולך למישרין ואין בהם נפתל ועיקש. ואחר זמן מצאתי לי א"ח ורי"ע בספר בני ציון ליכטמן וח"צ סימן צ' סעיף ד' שכתב וז"ל: ולי נראה משום דבציבור הכוונה מצויה יותר כמ"ש המאירי בפ"ק דשבת לענין לשון ארמי עכ"ל.

ועיין בשולחן ערוך וסימן צ' סעיף ד' שכתב וז"ל: צריך לפתוח פתחים או חלונות כנגד ירושלים כדי להתפלל כנגדן. וטוב שיהיו בבית כנסת י"ב חלונות עכ"ל. משמע שבריש הסעיף סתם כדעת הרמב"ם ולא חילק בין בית פרטי לבית כנסת ובסיפא דהסעיף פסק כדעת הזוה"ק שכתב להצריך שיהיו בבית כנסת י"ב חלונות עכ"ל.

ונפלאותי [*עיין מ"ש בקונטרס "בני ציון" בסוף הספר] מאד לראות בשארית יוסף וסימן צ' דף ל"ט] לגאון הגדול ברי דרבינא הראש"ל נר"ו שפסק בדעתו שמ"ש מרן בשו"ע שצריך לפתוח פתחים וחלונות קאי גם על בית כנסת שהרי בכסף משנה שעל הרמב"ם אין כל זכר שהחלונות קאי על הבית כנסת וגם בב"י שעל הטור אין כל זכר לזה ומה שכתב בב"י "רוצה לומר שיהיו פתוחים החלונות כנגד המזרח כדאיתא בקרא [דניאל פ"ז] נגד ירושלים" זה רק מחזק שיש ללמוד מהגמ' בברכות דקאי שיש לפתוח חלונות בביתו הפרטי ולא כמ"ש רש"י בגמ' יבמות וכן ההוא בב"י בסימן צ"ה דקאי על ביתו הפרטי ולא על בית כנסת ומעתה אם רבי חייא לא שנאה רבי מינה ליה. גם מ"ש בשם משנה ברורה שהביא דברי הפמ"ג אין משמע מדברי פמ"ג שכן משמע בדברי מרן בשו"ע. ואחיהמ"ד אף שכן כתב כה"ח גס ס"ק י"ט מ"מ אין נראה הכרח כל כך כפי

מחשבות ליבו ואין ספק שכוונתו דוקא על שיתפלל בכוונה גדולה עכ"ל. והמתקש יכול להתגדר שכאן דברי הרמב"ם סותרים להדדי את מ"ש במשנה תורה מ"מ אפוי פלוגתא לא מפשינן ואפשר לדייק מדבריו כאן בשו"ת שכתב שכתב כנסיות וכו' "אין צריך בהם חלונות" [ואו לפי גימט' אחרת "אין להצריך"] היינו שבבתי כנסיות אין כל כך צריכות כמו בבית של היחיד והטעם הוא משום הכוונה וכו' שאמר שבבית פרטי כיון שאדם מתפלל ביחיד ודעתו פחות מיושבת עליו שלא כמו בציבור שמכח הציבור יש התעוררות יותר גדולה לכיון, באופן שאינו בא לשלול שצריך חלונות בבית כנסת אלא בא לתרץ מה שהקשו השואלים ששאלו אם זו הלכה פסוקה שצריך לפתוח חלונות כיון שראו כמה מקומות שמתפללים בהם ואין בהם חלונות [ע"כ דבר האמור] והשיב להם הרמב"ם על אותה מטבע ששאלו היינו דכיון דכל תכלית פתיחת החלונות היא משום כוונה אם כן במקום שמתפללים רבים ממילא יש התעוררות לכוונה מה שאין כן כשמתפלל ביחיד צריך לו כלי עזר הזה שנקרא חלונות בכדי שיוכל לכיון יותר טוב. מ"מ אין הוא בא לאפוקי שאין צריך לפתוח חלונות בבית הכנסת ומעתה מובן מדוע סתם הרמב"ם את דבריו במשנה תורה והיינו שסובר שגם בביכנ"ס צריך לפתוח חלונות מ"מ בביתו של היחיד יש צריכות גדולה יותר מזה של הבית-כנסת. ועיין בפירוש בעל שם טוב על הרמב"ם שפירש היפך ממה שכתבתי וסבר שכיון שבית הכנסת שונה מביתו לכן צריך לעשות שינוי בבית הכנסת ולפתוח חלונות כדי שיכנע לבבו לפני יוצרו ולעניין הקושיא בין משנה תורה לשו"ת פאר הדור השיב דאע"ג שבשו"ת כתב היפך ממשנה תורה מ"מ

נר שלום

שהכריח. עו"ע בבאר הגולה שם שחילק דברי מרן כפי שכתבנו.

כתב בב"י שעל הטור [סימן א' דף ק"ט] וז"ל: ולענין מספר החלונות שצריך בבית כנסת. וא"ה: מכאן אין ראיה לנ"י שסובר כמאן דאמר שהחלונות והפתחים קאי על הבית כנסת ודו"ק צריך דבריו וק"ל לא נתפרש בתלמוד ולא בדברי הפוסקים אבל בזוהר כתב בפרשת אלה פקודי [דף קנ"א ע"א] שצריך להיות בו י"ב חלונות לסיבת סוד נכמס עכ"ל. **ואם** אל סודו תדרוש עיין בזוה"ק הנז"ל פרשת פקודי [דף קנ"א ע"א] וז"ל: אל"ן חלונות ואל"ן חרכים קיימי כולוהו לאחדא כל צלותין דסלקין מתתא לעילא ולא שגחא בהו לאעלא לון קמי קב"ה ועל דא כל בית הכנסת דלאו ביה חלונות לאו אתר לצלאה ביה כדקא יאות דהא בית הכנסת לתתא לקבל בית כנסת דלעילא. בית הכנסת דלעילא דאית ביה חלונות כמה דאמרן הכי נמי לתתא לעילא כנסת הגדולה אית ביה תריסר חלונות עלאין הכי נמי להאי בית הכנסת תתאה וכלא קיימאן דא לקבל דא בגין דעלמין קיימין אל"ן בגוונא דאל"ן וקב"ה סליק יקריה בכלא ועל דא ביום רעה ימלטהו ה' כד שלטא ההיא סטרא בישא ימלטהו ה'. עכ"ל.

וכדי להבין את דברי הזוהר הללו כדבעי יש להקדים הקדמה א' כוללת הכתובה שם בזוהר מרבנו האריז"ל עם נופך מעט וזה החלי:

כתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה [פסק כ' הלכה ז'] וז"ל: שינוי שמות המלאכים על שם מעלתם הוא. ולפיכך נקראים חיות הקודש והם למעלה מן הכל ואופנים ואראלים וחשמלים ושרפים ומלאכים ואלהים ובני אלהים וכרובים ואישים. כל אלו עשרה השמות שנקראו בהן המלאכים על שם עשרה מעלות שלהן הן, ומעלה שאין למעלה ממנה אלא

מעלת האל ברוך הוא היא מעלת הצורה שנקראת חיות לפיכך נאמר בנבואה שהן תחת כסא הכבוד וכו' עכ"ל.

וע"פ דבריו של הרמב"ם נמצא שהאראלים גדולים בערכן מן השרפים מאחר שמנאן ע"פ הסדר מעילא לתתא. אולם כבר נודע כי ע"פ הזוה"ק אין הדבר כן וברור הוא כיון שספר הזוה"ק לא נתגלה לו שהרי פשוט הדבר שהשרפים מעלתם יותר מן האראלים שהרי השרפים הם בעולם הבריאה כדאיתא בעץ חיים להאריז"ל [סער מ' פרק י"ג] וזה פשוט. ואגב אורחא ואחרי נשיקת ידיו ורגליו הקדושות של מגדל עוז תימה תימה יקרא היאך כתב [ס' שהרמב"ם היה מקובל אלא שהסתיר ידיעותיו מ"מ כאן קושיא כיון דמשמע מהרמב"ם שהשרפים עומדים בעולם המלאכים שהם עולם היצירה ומדברי הזוה"ק והאריז"ל אין משמע כן ועיין בספר החשוב רכב אלהים לאחד ומיוחד מחכמי תימן המקובל מהר"י ונה ז"ל [דף ס"ו] שכתב כדברינו.

גם עיין בעץ חיים [סער מ"ו מפרק א' ואילך] וכן בשעה"כ [דף י"ז ע"ג ואילך] ששם כתב רבנו האריז"ל דיש בכל עולם ועולם מד' עולמות אבי"ע בחינת עשר ספירות והנה בבריאה יש בה עשר ספירות והם הנקראים שית דרגין לכורסיא שהם ו' היכלות שהם:

- (א) לבנת הספיר - יסוד (ומלכות)
- (ב) עצם השמים - הוד
- (ג) נוגה - נצח
- (ד) היכל זכות - גבורה
- (ה) אהבה - חסד
- (ו) היכל רצון - ת"ת. הרי הם ז"א דבריאה.

עוד יש ד' רגלים לכסא שהם בקודש קודשים שנקרא גם היכל השביעי דבריאה והנה זה ההיכל כולל ד' היכלין שהם

נר שלום

התפלל ביחיד אם ראויות הן לעלות. ואם פסולות הן דוחים וגוזזים אותם עד שישוב האדם בתשובה ויתפלל תפלה אחרת בכוונה גדולה עו"ע בזה"ק [סס] שהרחיב להסביר בענין זה ובשאר ענייני התפלה וכו'.

היכל עצם השמים הוא היכל נסתר וגנוז יותר מן ההיכל הראשון ושם יש ג' פתחים ושם כל נשמות שנהרגו בבי"ד בד' מיתות וכן שאר הרוגי העמים כולם נפקדים תחת ידם. ויש שמתו בא' מד' מיתות בית דין ומתתם היתה כפרתם זוכים להכנס לפתח א' ומשם רואים את הצדיקים היושבים ועוסקים בתורה. וכן עוד יש בהיכל זה מלבושים רבים [מחוקא] ורענן שנעשו מקיום מצוות האדם וכשיש זכות לאותה נשמה לעלות לאדונה מעבירים את אותה נשמה דרך היכל זה ומלבישים אותה קודם שתעלה לראות לפני אדונה. עו"ע שם שכתב התנאים לזה וכו', עוד יעודים שיש להיכל זה. **היכל** נוגה בו יש ד' פתחים ובו כל פסקי דיון שנכתבו בראש השנה ששם מוצאים פסקי דין אלו מהכח אל הפועל ויש שם מלאכים מקטרגים על האדם ושמחים להוציא פסקי דין אלו ולקיימם ויש סנגורים שמסגרים על מעשיו והכל דין אמת ושם יש רוח העומד ומעטר בזיו לכל הנשמות שיש להם חלק לעולם הבא להודיע לכל ההיכלות האחרים שבעוברה דרך ההיכלות ההן שידעו שאכן נשמות אלו יש להם חלק לעולם הבא ולא ימחו בידם.

עוד בהיכל זה ישנם מ' ממונים שמנדים ומנזפים ומטילים חרם על כל אלו שהוציא מפייהם דבר שאינו צריך תיכף אחר הוציאו מפייהם דבר קדושה או מילה של תורה ושם מחרימים את הנשמה משך מ' יום שתפלתם לא תהיה מקובלת.

כחב"ד דבריאה אמנם אע"פ שהם ד' מ"מ במנין אינם נחשבים אלא ג' כיון שהדעת נעלם בין חכמה ובינה ועיין באיפה שלימה על אול"ח דף י' ע"א מה שכתב בזה. ונודע כי אימ' מקננא בכורסייא בג' ספיראן דבריאה והם נשמה דבריאה הנקרא כסא הכבוד ואלו הג' אורות שהם הכסא הנקרא ק"ק. קודש חד קודשים תרי - הא תלת והם מתלבשים בהיכל השביעי העליון הכולל ד' היכלין שהם ד' רגלים שהם ד' מוחי הבריאה ולכן נקרא היכל זה היכל ק"ק רוצה לומר היכל שבו מתלבשים ג' אורות הכסא הנקרא קודש הקודשים והרי הם אריך ואו"א דבריאה ומעתה נשלם עולם הבריאה לעשר.

דע כי הם גם י"ג ספירות ועיין [סס] בע"ח ותרומ"ץ. מ"מ לענייננו ראינו שיש ששה היכלות ועליהם הוא הכסא הנקרא ק"ק ויחד הם שבעה.

עוד יש לדעת דגם בקליפה יש מעין מה שיש בקדושה אלא שיש ז' היכלות דקליפה דיצירה אלא שבבריאה הם נקראים היכלות וביצירה נקראים מדורים. ויש עוד לדעת כי כל היכל והיכל מז' היכלות הנז"ל נבראו לתכלית ויעוד מסוים ולכל א' יש תפקיד מוחלט. אולם בכללות, הכל נבראו לעמוד ולסדר שבחו של הקב"ה ע"י התכללות התחתונים בעליונים והכל בכדי להשרות השכינה בעולם הזה שלנו.

וכן כל היכל והיכל יש לו תפקיד שיעד לו המאציל העליון והיינו:

היכל לבנת הספיר - יש בו מלאך ממונה ותחתיו יש רבבות מלאכים המוציאים מהכח אל הפועל את תכלית מטרת היכל הזה והוא בחינת הראיה בסוד "ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר" והיינו שם רואים ומעיינים בכוונת התפלות שאדם

נר שלום

אלו שעושים גמילות חסדים עם המתים הנקרא גמ"ח של אמת.

השלישי נקרא (עריא"ל) העומד לצפון והוא משגיח לכל אלו שחשבו לעשות עבירה או רע בעולם ונמנעו מכח זה שהתגברו על יצרם.

הרביעי נקרא (יהיראל) העומד למערב והוא משגיח על כל לומדי התורה ויהי טעם ה' עליהם וכן אלו שמביאים את בניהם לתלמוד תורה. וכן על אלו המסתכלים על החולה בבית חוליו ומעוררים אותו לשוב בתשובה.

נמצאנו למדים שיש י"ב שרפים הנקראים חלונות ויש ד' אראלים הנקראים חרכים ולאלה רמז שלמה המלך בסוד הפסוק הנה זה עומד אחר כתלינו משגיח מן החלונות [ספרי] מציץ מן החרכים [אראלים]. וכוונת הדברים לומר כנגד החלונות הנקראים שרפים אמר "משגיח מן החלונות והיינו השגחה יותר גדולה כיון שמעלתם גדולה מזו של האראלים. ומה שכנגד החרכים הנקראים אראלים אמר "מציץ מן החרכים והיינו השגחה ממקום דק ומצומצם יותר.

ועל זה כותב הזוה"ק [ס"ט] שאלו החלונות [ס"ט] הארפיים [והחרכים] [ס"ט] האראלים תפקידם לעמוד וליחד את כל התפילות העולות ממטה למעלה ולהשגיח בהן להביאן לפני הקב"ה ועל כן כל בית כנסת שאין בה חלונות אינו מקום ראוי להתפלל בו. וכותב הזוה"ק טעם לדבר כיון שבית כנסת שלמטה הוא כנגד בית כנסת שלמעלה וכיון שבית כנסת של מעלה יש בה חלונות [היינו] ארפיים אף למטה צריך שיהיה כך. ומה למעלה יש י"ב שרפים [ואקראים חלונות] אף כאן בבית כנסת של מטה צריך להיות י"ב חלונות דוגמת העליונים כי הכל עומד זה כנגד זה ועל זה נאמר ביום רעה ימלטהו ה' - היינו ע"י אותם

וכששב האדם בתשובה גמורה מתאספים כל הממונים ומתירים אותו מן הנזיפה. עוד בהיכל זה נכתבים זכויותיהם של אלו שבאים ונמנים מעשרה הראשונים והם בסוד חברים מקשיבים לקולך שבו הם מתפללים בבית הכנסת בכוונה ומקדשים לאדונם ברצון שלם אשריהם הצדיקים שיודעים לערוך את תפלתם כראוי שאז מתקדש שמו של הקב"ה על ידם והתפלה מגיעה לאלו המלאכים אשר נמצאים בהיכל הזה והולכים המלאכים עם התפלה עד היכל הרביעי ומשבחים להקב"ה באותו זמן שישראל מתפללים ומקדישים ומעריצים את אלהי ישראל ואלו המלאכים נקראים חברים שמהללים ומשבחים ומפארים ביום להקב"ה עם תפלתיהם של ישראל ובלילה הם הם החברים האומרים שירה בלילה והכל בזכות אותם צדיקים שגם נקראים חברים. ולכן אותם המלאכים הנקראים חברים עומדים להצילו ולהגן עליו ולהיות עמו חברים לקדש שמו של אדונם [הקב"ה] בעולם.

ודע כי אלה המלאכים נקראים שרפים [ואקראים גם חלונות] הם י"ב במספר והם הם אשר עולים למעלה וכותבים זכותם של אלו המתפללים ומקיימים בזה "חברים מקשיבים לקולך השמיעני".

עוד דע כי יש ד' אראלים שעומדים מתחת לי"ב שרפים אלו, וכל א' וא' ממונה על דבר מיוחד שיש להם. ונקראים גם חרכים.

ואלו ד' מלאכים הנקראים אראלים עומדים בד' רוחות העולם.

הראשון נקרא (עיגאל) העומד למזרח ומשגיח על כל אלה המחשבים לעשות מצוה ונאנסו ולא יכלו לקיים את רצונם. השני נקרא (עירי"ה) העומד לדרום ומשגיח על כל אלו שמנחמים את העניים או שלכם מצטער עליהם וכן על כל

נר שלום

חלונות אלו. וכוונת הדברים שעל ידי חלונות אלו שהם השגחה גדולה יותר מאותם חרכים אם פותחים י"ב פתחים בבית כנסת אז גם הקב"ה פותח פתחים להשגיח ולרחם רחמים גדולים על אלו המתפללים במקום ההוא.

ואם ח"ו לא נפתחו פתחים באותה בית כנסת כביכול גורמים להסתיר את אותה ההשגחה והרחמים מאותם מתפללים כי לא פתחו פתח ולא התקשרו לאותם שרפים המוצאים מהכח אל הפועל לעורר את הרחמים העליונים.

ומזה תבין מדוע כתב הזוה"ק דלעיל שבית כנסת שאין בה י"ב פתחים אינה מקום ראוי להתפלל שם.

היכל זכות הוא היכל הרביעי ותכליתו לשמור דרכי התורה והוא נקרא היכל זכות כיון שבו נידונים כל דיני העולם ובו כל הזכויות והחובות וכל העונשים וכל השכר הטוב לאלו השומרים מצוות התורה עו"ע שם בזוה"ק כיצד נעשים הדברים הללו.

היכל אהבה הוא היכל החמישי בו יש פתחים וא' מהם הוא פתח של לימוד סגוריה על עם ישראל כמו כן בהיכל זה נמצאות כל הנשמות וכל הרוחות העתידיות לרדת לבני האדם מיום שנברא העולם. עו"ע בזוה"ק נסן מה ענין היכל זה.

היכל הרצון הוא היכל השישי וממנו מתמלאים כל השאלות שבעולם משום שהוא רצון לכל הרצונות בפרט בשעת התפילה שהיא עת רצון ועל זה כתיב ואני תפילתי לך ה' עת רצון וכו'.

ונחזור לענייננו לענין מה שכתבנו להרחיב בהיכל השלישי הנקרא היכל נוגה בו נמצאים י"ב השרפים שהם הם י"ב החלונות שבעליונים ומשם למדנו

חיוב הי"ב חלונות שבבית הכנסת שבתחתונים.

ועיין לכה"ח [סימן ז' ס"ק ז'] שדקדק בדברי הזוה"ק ואסיק שגם לדעת הזוה"ק בעניין שיהיו החלונות לכיוון ירושלים עוד כתב [ס"ק כ"ה] שמשמע מהזוה"ק פרשת ויקהל שלא יעמוד נגד החלון הפתוח ויתפלל רק שיהא חתום בזכוית או שיעמוד קצת רחוק מן החלון.

אלא שיש לשאול כיצד יש לפתוח פתחים הללו והאם יש להם סדר מסויים. וראיתי לרב עטרת זקנים שעל השו"ע [סימן ז' סעיף ד'] שכתב וז"ל: וטוב שיהיו בבית כנסת י"ב חלונות, ואין צריך להיות כולם לצד המזרח אדרבא צריך להיות לכל צדדיה ויהיו פתוחים. וכן ראיתי מאדוני זקני הגאון שהיה לו בית כנסת מיוחד בק"ק ווינא ובנה י"ב חלונות ג' מכל צד וראוי לחוש לדברי שניהם.

גם הרב החסיד בספרו חסד לאלפים פסק [נסיון ז' ס"ק ז'] וז"ל: וטוב שיתנו בבית כנסת י"ב חלונות ג' לכל צד ויש סוד בדבר עכ"ל. והרי"ח הטו"ב הביא דבריו בבא"ח [פסקת ויקרא אות יג] עי"ש. וצריך להבין מהו הסוד הכמוס בענין י"ב החלונות שאליו התכוון הב"י שעל הטור שהבאנו לעיל וכן מ"ש הפוסקים דלעיל.

ונראה שסוד הי"ב חלונות וג' חלונות לכל צד היינו כיון שבית כנסת היא בסוד המלכות וכיון שפרצוף המלכות הוא בסוד שם אדנ"י. לכן הוא גם נקרא תרע"א שהוא לשון תרגום בארמי של דלת והיינו דלת שבו נכנסים כל ישראל להתקבץ שם וליחד שמו יתברך בעולם ולכן אדנ"י במילוי כזה: אל"ף, דל"ת, נו"ן, יו"ד סך הכל הם י"ב אותיות ולא עוד אלא שהם ג' אותיות בכל מילוי

נר שלום

משם אדנות הזה והיינו:

אל"ף = ג' אותיות.

דל"ת = ג' אותיות.

נו"ן = ג' אותיות.

יו"ד = ג' אותיות.

סך הכל י"ב אותיות.

נמצא שבכל רוח מצדדי הבית כנסת הוא רומז לאלה הג' אותיות משם אדנות לכן יש לעשות ג' חלונות בכל צד כנגד ג' אותיות משם המילוי של שם אדנ"י שלו רומזת הבית כנסת. ועיין באור החמה וכך נ' דף ר"ס שכתב כן ועו"ע באור יקר וכך י"א דף רע"א להרמ"ק ז"ל ותרו"ץ.

ואחר זמן ראיתי למקובל האלהי מחבר ספר מעבר יבק [ספתי לזק פרק ל"א דף ע"ז ע"א] שכתב באופן קצת שונה וז"ל: אגב אפרש טעם הנלע"ד על מאי דאמור רבנן שטוב שבכל בית כנסת יהיו י"ב חלונות והנה יש לנו אלוה א' וכולנו ליה עינינו, אך טעם השתנות זה יהיה שכל א' מי"ב שבטי ישראל יש לו חלון א' ברקיע כפי בחינת נשמת שבטו מצד מחנה מיכאל או גבריאל וכו' כיון שד' מחנות מתחלקים ליי"ב ג' בכל סטר כנודע וגם שכל נשמות ישראל הם ממוצא א' דכתיב כל הנשמה תהלל יה ולא כתיב כל הנשמות מ"מ ניצוצות הקדושה בירידתם למטה ממלכות משם יפרדו ליי"ב וכל שרף מעלה תפלת בני שבטו דרך חלון ומדרגה הקדושה המתווך לנשמתו. ואם היה הטעם נכון שבבית הכנסת יהיו י"ב חלונות וממונים בכל הבית כנסת י"ב שרפים נגד שבטי יה דלי"ב צינורי שם הוי"ה ויש בכל בית כנסת סוד פני אדם הנשמות הקהל היושבים לצד מזרח ופני אריה בסוד היושבים לצד דרום וכן פני שור בסוד היושבים לצד צפון ופני נשר בסוד היושבים לצד מערב ומתחלק כל צד

לשלוש בחינות נגד י"ב שרפים נגד י"ב גבולי אלכסון ושליח ציבור השושבין ביניהם ירמוז לכללות כולם יחד נגד בחינת הי"ג מקור לכולם עכ"ל. אמר הכותב המדקדק בדברים יודה שסברתינו יותר קרובה לדברי הזוה"ק. ועיין כה"ח שם [ס"ק כ"ז] כתב שהם כנגד י"ב צירופי שם הוי"ה וכל הסברות אמת והכל הולך למקום אחד.

ובתחילת דברנו הבאנו מ"ש בסידור הרש"ש בענין הסגולה לדור בבית עם חלונות ויש לברר אם סגולה זו באה בתוספת לכל האמור לעיל בענין שבית הכנסת צריך שיהיו בו י"ב חלונות. וגם אם אפשר להוכיח דגם רבנו האריז"ל סובר כהזוה"ק שצריך י"ב חלונות בבית כנסת. או אולי שאין כל שייכות בין זה לזה.

דע כי מקור דברי סידור הרש"ש שהובא לעיל הוא בשער רוח הקודש [דף ט' ע"ב] וז"ל: גם היה אומר לי מורי ז"ל שטוב לאדם שידור בבית שיש בו חלונות פתוחות לשמים כדי שיוכל בכל רגע לישא עיניו אל השמים כדי להסתכל בהם ובפרט אם יביט בנפלאותיו יתברך במעשה שמים וארץ. וכמשה כי אראה שמין מעשה אצבעותיך [תהלים ח'] וכן דרשו במדרש הנעלם בפרשת בראשית [דף קי"ג ע"א] שנאמר בו ולקצת יומיא אנא נבוכדנצר עיני לשמיא נטלית [דניאל פ"ה, ל"א] ולכן טוב לאדם שיסתכל בכל רגע אל השמים כי דבר זה מחכים את האדם ונותן בו יראה וקדושה עכ"ל.

ואפשר לומר דנראה דאין שייכות מה שכתב כאן רבנו האריז"ל לבין מ"ש בזוה"ק לענין הסתכלות לשמים דרך החלונות כיון שכאן קאי על סגולה ליראת שמים ועשיית החלונות בבית כנסת הוא צורך לקיבול התפלות של הציבור ברחמים.